

Emilia Barej

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

**WSPARCIE KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW
PRZEZ KLASTRY**

Streszczenie: Koncepcja klastrów stanowi nowy sposób myślenia o kreowaniu konkurencyjności zarówno przedsiębiorstw jak i regionów. W artykule omówiono jak klastry biznesowe stymulują współpracę między poszczególnymi podmiotami życia gospodarczego, a przez to przyczyniają się do wzrostu konkurencyjności regionu, na którym dany klaster funkcjonuje. Współpraca i konkurencja, jak również czynnik lokalizacji to główne elementy koncepcji klastra. W artykule opisano 2 klastry województwa zachodniopomorskiego i ich wpływ na rozwój konkurencyjności w regionie.

Słowa kluczowe: konkurencyjność regionów, klastry, inicjatywy klastrowe

1. Wstęp

Konkurencyjność regionalnej gospodarki jest wynikiem występowania specyficznych form współdziałania podmiotów gospodarczych. Jedną z takich form współpracy są klastry. Klastry, jako forma organizacji przemysłu i usług, tworzą mechanizm podnoszenia konkurencyjności gospodarek regionalnych, jak również indywidualnych przedsiębiorców. Celem artykułu jest wskazanie wpływu klastrów na konkurencyjność regionów oraz przykłady Pomorza Zachodniego w rozwoju klastrów.

2. Konkurencyjność regionów

Wraz z coraz silniej dającymi się zauważyć przejawami globalizacji i zaostrzenia się rywalizacji, zarówno w przypadku przedsiębiorstw jak i regionów, zaczęto coraz szerzej przywiązywać uwagę do szeroko rozumianej konkurencyjności. Poprzez konkurencyjność rozumie się, najogólniej rzecz biorąc, zdolność do projektowania, wytwarzania i sprzedawania towarów, których ceny, jakość i inne walory są bardziej atrakcyjne od odpowiednich cech towarów oferowanych przez konku-

rentów¹. Z podanej definicji konkurencyjności wynika, że konkurencyjność jest nie tylko efektem końcowym, ale należy jej upatrywać również w determinantach, jak i kształtujących ją fazach. Mechanizmy konkurencji działają nie tylko wśród organizacji gospodarczych, lecz także obejmują układy terytorialne – wymiarze międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. W konkurencyjności regionów należy zwrócić uwagę na to, że konkurują ze sobą wielkie kompleksy społeczno-gospodarcze, wyodrębnione poprzez podział administracyjny. Konkurencja między regionami dotyczy przede wszystkim przyciągania inwestycji prywatnych – przedsiębiorców, organizacji gospodarczych (krajowych, regionalnych, zagranicznych), pozyskiwania subwencji i innych form wsparcia z budżetu państwa (czy też rządowych gwarancji dla kredytowania przez banki komercyjne różnych operacji w regionach), pozyskiwania środków pomocowych Unii Europejskiej i innych organizacji międzynarodowych². Podejście do konkurencyjności ukierunkowanej głównie na zewnętrzne źródła finansowania dowodzi rywalizacji o kapitał, który lokowany jest w danej jednostce terytorialnej, natomiast o konkurencyjności regionu świadczą również jego zasoby, którymi mogą być jego cechy i potencjał (np. infrastruktura gospodarcza, intelektualna, społeczna), a także działalność władz (umiejętność zarządzania zasobami, przedsiębiorczość, innowacyjność). W takim ujęciu podkreślona zostaje rola wewnętrznego środowiska konkurencyjnego, która – poprzez mobilizację istniejących zasobów i sił – może prezentować i promować dany region jako konkurencyjne miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej. Konkurencyjność regionalna jest definiowana również jako prowadzenie polityki skierowanej na rozwój gospodarczy przez daną jednostkę. Kształtując konkurencyjność regionalną władze oraz społeczność lokalna powinny tworzyć warunki oraz czynniki wpływające na wzrost dobrobytu w skali regionalnej i ponadregionalnej³. Konkurencyjność i jej rozprzestrzenianie jest więc ważnym celem polityki regionalnej państwa.

Budowanie regionalnych podstaw konkurencyjności polega na oddziaływaniu na czynniki otoczenia biznesu, które powodują, że firmy są w stanie konkurować na rynkach. Cele budowania regionalnej konkurencyjności można określić jako⁴:

- zwiększenie wyjściowej pozycji konkurencyjnej dla jednostek gospodarujących poprzez obniżenie kosztów dostępu do szeroko rozumianych zasobów, w wyniku zlokalizowania działalności w regionie albo rozwoju już istniejących;

¹ S. Flejterski, *Istota i mierzenie konkurencyjności międzynarodowej*, „Gospodarka Planowa” 1984, nr 9, s. 391.

² Za: B. Winiarski, *Czynniki konkurencyjności regionów*, w: *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1999, s. 49.

³ Za: M. Adamowicz, *Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2008, t. 10, z. 2, s. 8.

⁴ *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, red. T. Markowski, D. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, s. 105.

- aktywny strategiczny marketing zasobów i oferowanie „megaprodktu”, czyli regionu, w zamian za określone korzyści ekonomiczne, polityczne, prestiżowe itd.

Głównym wyznacznikiem konkurencyjności i podstawową jej cechą jest innowacyjność, a jej zasadniczym nośnikiem są przedsiębiorstwa. Konkurencyjność regionów może być postrzegana i definiowana przez pryzmat przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionie. Można ją zatem określić jako⁵:

- zdolność przedsiębiorstw, przemysłu, a także ponadnarodowych ugrupowań, zlokalizowanych w regionie, wystawionych na międzynarodową konkurencję, do osiągania trwałego i relatywnie wysokiego poziomu dochodu i zatrudnienia;
- zdolność do produkowania towarów i usług odpowiadających potrzebom rynków krajowych i międzynarodowych, przy równoczesnym utrzymaniu trwałego i wysokiego poziomu dochodów, w celu stworzenia przez społeczeństwo trwałych podstaw zapewniających standard życia.

Rozpatrując konkurencyjność regionów poprzez przedsiębiorstwa istotnym jest prężne funkcjonowanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw, lokalizacja bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz istnienie infrastruktury otoczenia biznesowego. Natomiast dla wzmocnienia pozycji konkurencyjnej regionu zasadnym jest tworzenie sieci działających w danym regionie przedsiębiorstw.

3. Klastry jako źródło przewagi konkurencyjnej regionu

Sieci przedsiębiorstw oraz struktury organizacji sieciowych są przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, takich jak marketing, zarządzanie, ekonomia, socjologia i prawo. Według OECD sieci firm to specyficzna forma powiązań między podmiotami, oparta na współzależności, kooperacji i zaufaniu do wzrostu efektywności działania. Powiązania w sieciach organizacji umożliwiają przedsiębiorstwom o wyższym poziomie specjalizacji lepsze wykorzystanie potencjału, zwiększenie elastyczności oraz skali i zakresu działania⁶.

Z teorii sieci organizacyjnych powstały klastry. Klastry są to geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucjami w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących. Klastry osiągające masę krytyczną (niezbędna liczba firm i innych instytucji tworząca efekt aglomeracji) i odnoszące niezwykle sukcesy konkurencyjne w określonych dziedzinach działalności, są uderzającą cechą niemal każdej gospodarki narodowej, regionalnej, stanowej, a nawet wielkomiejskiej,

⁵ Za: I. Pietrzyk, *Konkurencyjność regionów w ujęciu Komisji Europejskiej*, w: *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 20.

⁶ Za: E. Skawińska, R.I. Zalewski, *Klastry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*, PWE, Warszawa 2009, s. 167.

głównie w krajach gospodarczo rozwiniętych⁷. Aby odróżnić inne sieci współpracy gospodarczej lub lokalnych skupisk firm od klastrów, opracowano kryteria pomagające uznać grupę współpracy za klastr. Są to⁸:

- lokalna koncentracja małych i średnich firm;
- przynależność firm do tej samej lub kilku powiązanych branż;
- kooperacja lub konkurencja (czyli więzi) pomiędzy uczestnikami klastra;
- współpraca producentów z firmami świadczącymi usługi biznesowe oraz ośrodkami badawczo-rozwojowymi i naukowymi;
- wytworzenie specyficznej tożsamości klastra, w tym respektowanej przez jego uczestników wewnętrznej kultury organizacyjnej oraz systemu identyfikacji wizualnej;
- aktywizacja regionu;
- istnienie firmy przedsiębiorczej;
- działanie na zewnątrz.

Koncepcja klastrów stanowi ideę poprawy konkurencyjności i rozwoju gospodarczego. Struktury klastrowe aktywizują regionalne środowiska biznesowe do współpracy, a tym samym wzmacniają ich pozycję. Uzyskanie przewagi konkurencyjnej przez przedsiębiorstwa skupione w klastrze oraz regiony, gdzie klastry są zlokalizowane jest możliwe dzięki środowisku lokalnemu stwarzającemu możliwości oraz zdolności do przedsiębiorczości, specjalizacji i pozyskiwaniu innowacji. Lokalizacja klastrów w danym regionie jest również czynnikiem dopływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Istnienie ukształtowanego klastra przedsiębiorstw w określonym regionie jest istotną okolicznością zachęcającą bezpośrednie inwestycje zagraniczne do tworzenia tam firm od podstaw lub wejścia do już istniejących przedsiębiorstw i zapewnienia sobie wpływu na ich funkcjonowanie. Niezależnie od sposobu przyciągnięcia bezpośrednich inwestycji zagranicznych do przedsiębiorstwa, sprzyja to pozyskaniu zasobów materialnych i niematerialnych. Efektów bezpośrednich inwestycji zagranicznych na gospodarkę, można upatrywać w⁹:

- napływie kapitału umożliwiającego restrukturyzację gospodarki regionu, wzrost produkcji i zatrudnienie;
- wdrażaniu nowych technologii do przedsiębiorstw;
- zastosowaniu nowoczesnych metod organizacji i zarządzania;
- poprawie jakości produkcji;

⁷ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 246.

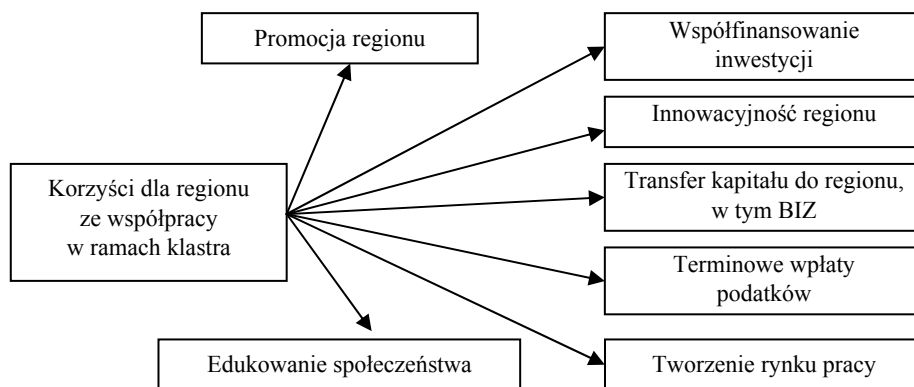
⁸ Za: M. Stawicki, *Klastry i inicjatywy klastrowe – podstawowe definicje*, w: *Metody ewaluacji polityk wspierania klastrów ze środków strukturalnych*, red. M. Stawicki, W. Pander, Prace Naukowe, nr 47, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Warszawa 2008, s. 13; E. Skawińska, R.I. Zalewski, *Klastry biznesowe w rozwoju...*, dz. cyt., s. 170.

⁹ Por. z: E. Skawińska, R.I. Zalewski, *Klastry biznesowe w rozwoju...*, dz. cyt., s. 175; B. Kożuch, *Inwestycje zagraniczne a wzrost konkurencyjności regionu*, w: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. Z. Olesiński, PWE, Warszawa 1998, s. 191–211.

- wzroście i dywersyfikacji eksportu;
- wpływie na lokalne środowisko biznesu;
- podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i wzroście poziomu wynagrodzeń;
- wpływie na konkurencję na rynku regionalnym.

Przyciągając jednego większego inwestora zagranicznego można wywołać efekt kumulacji kapitału poprzez wchodzenie następnych firm zagranicznych. Dobrze funkcjonujący klastr powinien przyczyniać się do przyspieszenia tempa wzrostu eksportu i zysku firm, poprawy wizerunku regionu, rozwoju sfery usług i bazy naukowej, zwiększenia atrakcyjności regionu dla turystów biznesowych i indywidualnych, wzrostu zainteresowania inwestorów, rozwoju przedsiębiorstw, tworzenia miejsc pracy, aktywizacji gospodarczej regionu, a co za tym wszystkim idzie do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności regionu.

Na rysunku 1 przedstawiono główne korzyści wynikające z funkcjonowania klastra w danym regionie, które podnoszą jego konkurencyjność. Istnienie klastra w regionie pozwala również na rozwój bazy naukowej, zwiększenie atrakcyjności miasta dla turystów biznesowych i indywidualnych, aktywizację gospodarczą regionu oraz rozwój sfery usług tzw. otoczenia biznesowego.

Rys. 1. Korzyści dla regionu ze współpracy w ramach klastra

Źródło: opracowanie własne.

W celu poprawy konkurencyjności regionów, gdzie działają klastry, tworzone są inicjatywy klastrowe (IK). Inicjatywy klastrowe to zorganizowane działania mające na celu przyspieszenie rozwoju oraz wzrostu konkurencyjności klastrów w regionie, obejmujące firmy funkcjonujące w ramach klastra, rząd oraz/lub środowisko badawcze¹⁰. Zadaniem IK jest stymulowanie kontaktów i zaufania oraz wypracowywanie – z podmiotami zaangażowanymi w inicjatywę – obszarów współpra-

¹⁰ Ö. Sölvell, G. Lindqvist, Ch. Ketels, *The cluster initiative greenbook*, Stockholm 2003, s. 16.

cy, poprawa operacji i strategii w grupie przedsiębiorstw, poprawa warunków otoczenia biznesowego oraz wzmocnienie przedsiębiorstw w celu uzyskania ekonomicznych korzyści i tworzenia firm odpryskowych.

Funkcjonowanie klastra ma więc pozytywny wpływ na produktywność, innowacyjność i przedsiębiorczość, gdyż zasadniczym celem funkcjonowania klastrów jest trwałe podniesienie poziomu konkurencyjności lokalnej, regionalnej i narodowej gospodarki.

4. Przykłady klastrów w województwie zachodniopomorskim

W Polsce działa około setki klastrów lub jeszcze nieformalnych, zawiązujących się ich załączków, w co najmniej kilkunastu różnych sektorach gospodarki. Natomiast w 2007 r. została przeprowadzona kwerenda internetowa i okazało się, że w Polsce działają 54 inicjatywy klastrowe. Dotyczą one głównie produkcji i przesyłu energii, technologii informacyjnych, produktów chemicznych, mebli oraz przetwórstwa żywności¹¹. Natomiast przy udziale funduszy strukturalnych powstaje wiele inicjatyw klastrowych, a istniejące już inicjatywy klastrowe wykorzystują środki z funduszy strukturalnych na dalszy rozwój. Od czterech lat na Pomorzu Zachodnim obserwuje się próby tworzenia klastrów. W województwie zachodniopomorskim występuje 8 klastrów¹². Najbardziej znane klastry działające w województwie zachodniopomorskim to: Klaster ICT Pomorze Zachodnie, Zachodniopomorski Klaster Chemiczny „Zielona Chemia” w Szczecinie oraz Zachodniopomorski Klaster Drzewno-Meblarski. W celu ukazania możliwości wpływu zachodniopomorskich klastrów na konkurencyjność regionu zaprezentowano Klaster ICT Pomorze Zachodnie i Klaster Chemiczny „Zielona Chemia” w Szczecinie.

Klaster ICT Pomorze Zachodnie powstał w 2006 r. i był finansowany w 75% z Europejskiego Funduszu Społecznego, a w pozostałej części z budżetu państwa. Charakteryzuje się on dominacją małych i średnich przedsiębiorstw. Obecnie klaster skupia 98 firm proponujących klientom wyspecjalizowane usługi i technologie z obszaru informatyki i elektroniki. Misją Klastra ICT Pomorze Zachodnie jest wspieranie rozwoju przemysłu IT w regionie poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu. Natomiast głównymi celami klastra jest wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności w obszarze ICT oraz stworzenie warunków dla skutecznej komercjalizacji wyników prac badawczych oraz łączenie zasobów i kompetencji z obsza-

¹¹ J. Cichoń, S. Figiel, *Konkurencyjność polskiej gospodarki a rozwój klastrów*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich – Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju, PTE, Warszawa 2007, s. 10,

¹² Ch. Ketels, Ö. Sölvell, *Clusters in the EU-10 new member countries*, 2006, <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovation-policy/studies/docs/studies/eucluster.pdf> (dostęp: 14.03.2010).

ru ICT w celu efektywnego wykorzystania szans związanych z rozwojem innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Realizacja głównych celów klastra prowadzi do budowy przewagi konkurencyjnej zachodniopomorskiej branży IT w globalnej gospodarce, lepszego przepływu wiedzy i absorpcji innowacji, efektywnego wykorzystania środków publicznych oraz wzmocnienia lokalnego rynku pracy poprzez podwyższenie opłacalności tworzenia własnych firm¹³. W ramach Klastra ICT Pomorze Zachodnie oferowane są usługi doradcze dotyczące przygotowania biznesplanu, nawiązania współpracy z jednostkami udzielającymi finansowego wsparcia inwestycji, przygotowania wniosków o dofinansowanie inwestycji mikroprzedsiębiorstw i MŚP branży IT ze środków unijnych, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Adresatami w tym przypadku są przedsiębiorstwa dążące do podniesienia poziomu konkurencyjności i innowacyjności na tle regionu, co wynika z Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Regionalnej Strategii Innowacyjności w Województwie Zachodniopomorskim. Współpraca innowacyjnej branży IT może przyczynić się do poprawy pozycji konkurencyjnej województwa zachodniopomorskiego.

Natomiast Zachodniopomorski Klastr Chemiczny „Zielona Chemia” został powołany w 2007 r. i ma na celu skupienie przedsiębiorstw z branży chemicznej. Przemysł chemiczny uważany jest za jeden z podstawowych potencjałów przemysłowych województwa, dlatego tak ważna jest jego aktywizacja. Ważnymi atutami województwa zachodniopomorskiego w sektorze chemicznym jest duża koncentracja firm sektora chemicznego w regionie, dobrze rozwinięte obszary inwestycyjne oraz dobra lokalizacja geograficzna, pozwalające na łatwe dostawy surowców oraz dostęp do rynków zbytu. Również działalność w województwie zachodniopomorskim Zakładów Chemicznych Police S.A. w Policach ma znaczenie dla rozwoju przemysłu chemicznego w regionie. Działania na rzecz tworzenia klastra chemicznego przez Politechnikę Szczecińską doprowadziły do zainteresowania firm z przemysłu chemicznego w kierunku zacieśnienia współpracy w branży. Misją Zachodniopomorskiego Klastra Chemicznego „Zielona Chemia” jest aktywne wspieranie rozwoju przedsiębiorstw oraz stymulowanie współpracy dla zwiększania międzynarodowej konkurencyjności branży chemicznej w województwie zachodniopomorskim. Natomiast głównymi zadaniami klastra jest stworzenie nowoczesnego ośrodka badawczo-rozwojowego dla firm sektora chemicznego, promowanie nowych technologii oraz produktów, sprzęgnięcie działań z instytucjami otoczenia biznesu oraz ośrodkami naukowo-badawczymi w regionie i Europie¹⁴.

Działalność klastrów w województwie zachodniopomorskim ma na celu przyczynienie się do wzrostu jego konkurencyjności w ramach specjalistycznych branż. Szans dla rozwoju klastrów w województwie zachodniopomorskim upatrywać

¹³ www.ict-pomorzezachodnie.pl/clients/about (dostęp: 14.03.2010).

¹⁴ M. Koszarek, S. Szutka, *Strategia Rozwoju Zachodniopomorskiego Klastra Chemicznego*, RCIiTT, Szczecin 2008, s. 45.

można w istnieniu silnego zaplecza szkół wyższych oraz dużego potencjału jednostek naukowo-badawczych, działalności parków przemysłowych, możliwości pozyskiwania środków z Unii Europejskiej oraz możliwości zawierania porozumień z partnerami niemieckimi, a tym samym napływ zagranicznych inwestorów. Zainteresowanie tą inicjatywą jest coraz większe, o czym może świadczyć patronat Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego oraz wsparcie ze strony Regionalnego Centrum Innowacji i Transferu Technologii, a także szczecińskich uczelni wyższych oraz jednostek samorządów terytorialnych.

5. Podsumowanie

O sukcesie pojedynczego przedsiębiorstwa decyduje nie tylko jego wewnętrzna konkurencyjność, ale również jego otoczenie. Sieci organizacji, jakimi są klastry przyspieszają innowacje oraz rozwój, gwarantując w perspektywie długoterminowej ekonomiczny sukces zaangażowanych firm oraz regionów, w których one prosperują. Funkcjonowanie biznesu w gospodarce rynkowej pozwala na wysunięcie wniosków, iż zrzeszanie się w klastry w ramach rozwoju danej lokalizacji nie jest barierą w rozwoju firmy, lecz pozwala na lepsze rywalizowanie na rynku globalnym oraz na poprawę konkurencyjności regionu. Rozwijające się w województwie zachodniopomorskim struktury klastrowe mogą być szansą dla słabo rozwiniętego pod względem innowacyjności i konkurencyjności regionu zachodniopomorskiego.

Literatura

1. Adamowicz M., *Konkurencyjność jednostek terytorialnych w skali lokalnej*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2008, t. 10, z. 2.
2. Cichoń J., Figiel S., *Konkurencyjność polskiej gospodarki a rozwój klastrów*, VIII Kongres Ekonomistów Polskich – Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju, PTE, Warszawa 2007.
3. *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, red. T. Markowski, D. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.
4. Flejterski S., *Istota i mierzenie konkurencyjności międzynarodowej*, „Gospodarka Planowa” 1984, nr 9.
5. Ketels Ch., Sölvell Ö., *Clusters in the EU-10 new member countries*, <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/innovation-policy/studies/docs/studies/eucluster.pdf>.
6. Koszarek M., Szutka S., *Strategia Rozwoju Zachodniopomorskiego Klastra Chemicznego*, RCIiT, Szczecin 2008.
7. Kożuch B., *Inwestycje zagraniczne a wzrost konkurencyjności regionu*, w: *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, red. Z. Olesiński, PWE, Warszawa 1998.
8. Pietrzyk I., *Konkurencyjność regionów w ujęciu Komisji Europejskiej*, w: *Polityka regionalna i jej rola w podnoszeniu konkurencyjności regionów*, red. M. Klamut, L. Cybulski, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000.
9. Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.

10. Skawińska E., Zalewski R.I., *Klustry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*, PWE, Warszawa 2009.
11. Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels Ch., *The cluster initiative greenbook*, Stockholm 2003.
12. Stawicki M., *Klustry i inicjatywy klastrowe – podstawowe definicje*, w: *Metody ewaluacji polityk wspierania klastrów ze środków strukturalnych*, red. M. Stawicki, W. Pander, Prace Naukowe, nr 47, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Warszawa 2008.
13. Winiarski B., *Czynniki konkurencyjności regionów*, w: *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1999.
14. www.ict-pomorzeczachodnie.pl/clients/about.

SUPPORT FOR COMPETITIVENESS OF REGIONS BY CLUSTERS

Summary: The paper shows how business clusters promote cooperation among companies and how they contribute to the competitiveness of a region. Cooperation and competition as well as localization factor are the heart of cluster concept. The goal of the paper is to shed some light on the cluster concept, which is still uncommon in Poland. The article describes 2 clusters in the zachodniopomorski region and their impact on the development of competitiveness in the region.